

روابط پکن - تل آویو در سایه اختلافات به کجای می رسد؟

رفیق دیروز، متحد دشمن مرموز

میان دو کشور، تأثیر قابل توجهی داشته است موضع گیری های سیاسی چین، به ویژه عدم محکومیت حمله حماس در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ و حمایت از «حق مقاومت فلسطینی ها»، نشانه هایی آشکار برای اسرائیلند که چین بیش از پیش به صف بندی ضد اسرائیلی نزدیک می شود. این در حالی است که اسرائیل شریک مهم اقتصادی چین بوده و پکن منافع بزرگی در فناوری های پیشرفته اسرائیلی دارد.

ترامپ، گنبد طلایی و هشدار چین

پروژه «گنبد طلایی» که توسط دونالد ترامپ معرفی شد، یک ابتکار گسترده دفاع موشکی ایالات متحده است که هدف آن مقابله با تهدیدات موشکی دوربرد و قاره پیما از سوی کشورهایی مانند چین، روسیه، ایران و کره شمالی است. این سامانه که به طور مستقیم از گنبد آهنین اسرائیل الهام گرفته، قرار است از فناوری های پیشرفته ای مانند رهگیری های مستقر در فضا، حسگرهای ماهواره ای و سامانه های چندلایه دفاعی استفاده کند تا توانایی شناسایی و انهدام موشک ها را در تمام مراحل پرواز داشته باشد. ارتباط این پروژه با اسرائیل دو وجه اصلی دارد؛ نخست، گنبد آهنین - سامانه ای که پایه طراحی گنبد طلایی محسوب می شود - با همکاری نزدیک شرکت های دفاعی اسرائیلی (مانند Rafael) و شرکت های آمریکایی توسعه یافته. دوم، ایالات متحده ممکن است از تخصص فناوری اسرائیل در سامانه های دفاعی پیشرفته و رهگیری هوایی از جمله فناوری های Iron Beam (سامانه دفاع لیزری اسرائیل) یا الگوریتم های رهگیری بالادرنگ بهره برداری کند یا این حال، مشارکت احتمالی اسرائیل در پروژه گنبد طلایی، به ویژه اگر به انتقال فناوری به مناطقی مانند تایوان منجر شود، ممکن است تنش جدی با چین ایجاد کند. پکن پیش تر هشدار داده که هرگونه استقرار سامانه دفاعی آمریکایی یا فناوری مرتبط با اسرائیل در آسیا - به ویژه در نزدیکی چین - را تهدیدی علیه امنیت ملی خود تلقی می کند. از آنجاکه اسرائیل هم به روابط نظامی و راهبردی با آمریکا وابسته است و هم به سرمایه گذاری های اقتصادی چین، مشارکت در این پروژه ممکن است تل آویو را در مرکزی از چالش برانگیزترین معادلات ژئوپلیتیکی دهه قرار دهد.

توازن روی تیغ

درحالی که چین در سال های اخیر همکاری با اسرائیل را در حوزه های نظامی رسمی متوقف کرده، روابط فناورانه و تحقیقاتی پنهان و غیرمستقیم همچنان پابرجاست. روابط نظامی چین و مصر - که به ویژه پس از محرومیت کشورهای عرب از فناوری های پیشرفته آمریکایی شدت گرفته - نمادی از تحول توازن قدرت منطقه ای است؛ توازنی که اسرائیل همواره سعی در حفظ آن داشته و اکنون با تهدیدی از جنس «دیپلماسی تسلیحاتی چینی» مواجه شده است. روابط نظامی چین و اسرائیل از شرکاتی صمیمانه در دهه های گذشته، امروز به مرحله ای از بی اعتمادی و سردی استراتژیک رسیده است. فشارهای آمریکا، سیاست QME، چرخش چین به سمت ایران و گروه های مقاومت و اختلافات بر سر حمله ۷ اکتبر همگی نشان از تضعیف روابط دارند. درحالی که چین با سیاست های عمل گرایانه و بدون پیش شرط های سیاسی، به دنبال گسترش نفوذ در خاورمیانه است، اسرائیل درگیر ملاحظاتی پیچیده میان بزرگترین متحد خود - آمریکا - و بزرگترین شریک تجاری آسیا - چین - شده است. آینده این رابطه، به نوعی تصویر بزرگتری از رقابت ابرقدرت ها در قرن ۲۱ را با تازاب می دهد.

دقیق است - حوزه هایی که اسرائیل در آن ها پیشرو است. اگرچه همکاری مستقیم وجود ندارد، اما از طریق نهادهای تحقیقاتی یا شرکت های واسطه، انتقال دانش فنی در سطح محدود و غیرمستقیم محتمل است.

۴. تجهیزات با کاربرد دوگانه

برخی گزارش ها حاکی از صادرات تجهیزات الکترونیکی خاص، قطعات راداری و سنسورهای دقیق از اسرائیل به چینند. این اقلام ممکن است در صنایع خودرویی یا ارتباطی استفاده شوند، اما قابلیت استفاده در صنایع نظامی هم دارند.

اقدامات کنترلی آمریکا

برای مهار این روند، آمریکا بارها هشدار داده که اسرائیل باید معاملات فناورانه با چین را در حوزه های حساس ثبت و بررسی کند. شرکت های چینی را از سرمایه گذاری در شرکت های با فناوری راهبردی منع کند. از انتقال غیرمستقیم فناوری نظامی از طریق «شرکت های واسطه» جلوگیری نماید.

قانون QME؛ چتری بر فروش تسلیحات در خاورمیانه

قانون برتری کیفی نظامی اسرائیل (QME) که در سال ۲۰۰۸ توسط کنگره آمریکا رسمی شد، ایجاب می کند که آمریکا هیچ سامانه تسلیحاتی پیشرفته ای را به کشورهای عربی نفروشد، مگر اینکه برتری اسرائیل در منطقه محفوظ بماند. این قانون فروش سامانه هایی مانند جنگنده F-۳۵، پهپاد MQ-۹ Reapers، یا سامانه های موشکی پیشرفته به مصر، عربستان سعودی و امارات را با محدود کرده یا مشروط ساخته است. نتیجه طبیعی این محدودیت ها این بوده که کشورهای عربی به چین و روسیه روی آورده اند. به عنوان مثال:

- عربستان سعودی موشک های بالستیک DF-۲۱ و پهپاد های Wing Loong را از چین خرید.
- امارات پس از توقف مذاکرات F-۳۵ با دولت بایدن، ۸۰ فروند جنگنده Rafale را از فرانسه خرید.

■ مصر به دنبال خرید موشک های کروز HD-۱A از چین برای جبران محدودیت های غربی است.

محور مقاومت جدید؛ ایران، روسیه و چین

با سرد شدن روابط چین و اسرائیل، پکن به طور فزاینده ای به سوی محور مقاومت ضد آمریکایی متشکل از ایران، روسیه و برخی گروه های نیابتی مانند حزب الله و حماس متمایل شده است. محور راهبردی چین، ایران و روسیه تأثیر مستقیمی بر روابط چین و اسرائیل گذاشته و موجب سردی تدریجی در مناسبات دو جانبه شده است. چین با پیوستن فعال به این محور، به ویژه از طریق حمایت از ایران بی طرفی استراتژیک خود را در نگاه تل آویو از دست داده است. توافق ۲۵ ساله پکن با تهران، مشارکت در آزمایش های نظامی با ایران و روسیه، و سکوت در برابر حملات گروه هایی مانند حماس، همگی به بی اعتمادی شدید اسرائیل انجامیده اند. پس از ۷ اکتبر ۲۰۲۳، برخی مقامات امنیتی اسرائیل مدعی شدند که تجهیزات و قطعاتی با منشأ چینی در تسلیحات حماس دیده شده است. این اتهام هر چند رسمی تأیید نشده، اما در بستری اعتمادی عمیق شده

فاطمه موسوی کریمی

روابط نظامی بین چین و اسرائیل یکی از پیچیده ترین و پرتنش ترین حوزه های دیپلماسی امنیتی در قرن بیست و یکم است. از همکاری های محرمانه در دهه ۱۹۸۰ گرفته تا مداخلات آشکار ایالات متحده در دهه ۲۰۰۰، این روابط همواره در نوسان بوده اند. امروز، درحالی که رقابت ژئوپلیتیکی میان چین و ایالات متحده به اوج خود رسیده و محورهای استراتژیک جدیدی در خاورمیانه شکل می گیرند، بررسی این روابط ابعاد تازه ای به خود گرفته است.

پیشینه روابط نظامی چین و اسرائیل: از همگرایی تا مهار

اسرائیل در دهه ۱۹۸۰، زمانی که چین هنوز روابط رسمی با دولت یهود نداشت، همکاری نظامی غیررسمی با پکن را آغاز کرد. چین که به دنبال مدرن سازی ارتش خود بود و به دلیل سرکوب میدان تیان آن من تحت تحریم های غربی قرار داشت، به فناوری پیشرفته اسرائیل چشم دوخت. اسرائیل نیز با وجود داشتن روابط راهبردی با آمریکا، با هدف کسب سود اقتصادی و نفوذ در شرق آسیا، همکاری با چین را گسترش داد. در دهه ۱۹۹۰، دو پروژه مهم شکل گرفت:

- پروژه Phalcon: نصب سامانه هشدار زود هنگام AEW&C اسرائیلی بر هواپیمای روسی IL-۷۶ برای چین
 - پروژه Happy: فروش پهپاد های ضد رادار انتحاری به ارتش چین
- هر دو پروژه در نهایت با فشار شدید ایالات متحده لغو شدند. آمریکا به شدت از انتقال فناوری هایی با منشأ آمریکایی به چین جلوگیری و تهدید به قطع کمک های نظامی و همکاری های امنیتی با اسرائیل کرد. اسرائیل که به خوبی به وابستگی راهبردی اش به واشنگتن واقف بود، مجبور به عقب نشینی شد.

سرمایه گذاری چین در بندر حیفا: نفوذ غیرمستقیم نظامی؟

در سال ۲۰۱۵، شرکت دولتی Shanghai International Port Group (SIPG) از چین قراردادی ۲۵ ساله برای اداره ترمنال جدید بندر حیفا به دست آورد. این بندر که بزرگترین بندر باری اسرائیل و نزدیک به پایگاه نیروی دریایی این کشور است، درعین حال محلی برای توقف زیر دریایی های آمریکایی نیز هست. واشنگتن نسبت به این قرارداد ابراز نگرانی شدید کرد. زیرا آن را فرصتی برای جاسوسی چین از فعالیت های نظامی آمریکا و اسرائیل می دانست. فشارهای فزاینده سبب شد اسرائیل در سال ۲۰۱۹ با هدف مهار نفوذ اقتصادی - امنیتی چین کمیته ای ویژه برای نظارت بر سرمایه گذاری های خارجی تشکیل دهد.

همکاری های نظامی کنونی؛ غیرمستقیم و با کاربرد دوگانه

امروز همکاری نظامی مستقیم بین چین و اسرائیل تقریباً متوقف شده است. اما روابط فناورانه در حوزه هایی با کاربرد دوگانه ادامه دارد، اگرچه پس از بحران های پروژه های Phalcon و Happy، اسرائیل عملاً از هرگونه همکاری نظامی آشکار با چین فاصله گرفته، اما همکاری در زمینه های دارای کاربرد دوگانه همچنان در حال وقوع است؛ حوزه هایی که مرز بین غیرنظامی و نظامی در آن ها باریک است و پتانسیل استفاده در هر دو زمینه را دارند.

۱. فناوری های سایبری و امنیت اطلاعات

شرکت های اسرائیلی در حوزه امنیت سایبری مانند NSO Group، Check Point و Cyberreason از پیشرفته ترین شرکت های جهانند. چین علاقه مند به فناوری های نظارت و رمزگشایی پیشرفته است و گزارش هایی از سرمایه گذاری چینی ها در استارت آپ های اسرائیلی در این زمینه منتشر شده. نگرانی اصلی آمریکا این است که برخی از این فناوری ها ممکن است در عملیات های امنیت داخلی چین (مانند سین کیانگ) یا در جنگ اطلاعاتی سایبری علیه کشورهای غربی به کار گرفته شود.

۲. هوش مصنوعی

اسرائیل یکی از کشورهای پیشرو در حوزه هوش مصنوعی نظامی است. کاربردهای این فناوری شامل شناسایی پهپاد، الگوریتم های هدف گیری خودکار، و تجزیه و تحلیل میدان جنگ می شود. چین که به شدت به توسعه این حوزه متعهد است، تلاش کرده از نوآوری های اسرائیلی بهره برداری کند. گاه از طریق سرمایه گذاری خصوصی، مشارکت تحقیقاتی یا خرید استارت آپ ها.

۳. صنایع فضایی

چین علاقه مند به فناوری های میکروماهواره ای، ارتباطات لیزری ماهواره ای، و ناوبری